

Dr. Márki Sándor.

Fehéredő haja, aláira simuló rövid szakála lágyan keretezi jóságos, nemes vonalú arcát, szemében szelidség, jóság tükröződik, szavai nyugodtan, finoman csendülnek. Meleg, felindító tekintete mögött, előkelő halkszavuságában, mint tömör sugárzás, fényeskedő acél, mozdul elő kemény, magyaros akarata, mely folytonos, fáradhatatlan munkára, erőfeszítésekre ösztönzi. Nem is olyan régen még — a megszállás előtti Kolozsvárról emlékszem e képre — hajában nem volt ősz hajszál, s hangja fiatalos tüzzel, riadót verő lelkesedéssel zendült: a háború alatt, mint az egyetem Rektora gyújtó (nehéz szívvel küldő) beszédekét mondott a harcba induló diákok sorai előtt. Hogy azóta a haja megfehéredett, szava meghalkult, talán nem is a kor — Idők jele...

Halalmas munkássága, sokoldalúsága szinte páratlanul áll a magyar tudományos élet történetében, eredményei, jelentősége szavakba mérésére erőnk kevés. Végig kutatva tudományos pályájának főbb állomásait, a magyar történelemírás megújítását és nagylépésű fejlődését kísérjük nyomon; történelemtudós alakja az új magyar történelemírás oszlopai közt magasodik.

(A magyar történelem 1867-ben a Magyar Történelmi Társulat megalakulásával indult fejlődésnek. Ekkor kezdődött a magyar történelem rendszeres felkutatása és feldolgozása. Horváth Mihály halhatatlan történetírónk alapította meg a társulatot, melynek legkiválóbb tagjai Ballagi Aladár, Csánky Dezső, Károlyi Árpád, Marczalli Henrik, Márki Sándor (1869.), Pauler Gyula, Szilágyi Sándor és Thaly Kálmán voltak. Először az adatgyűjtés nehéz munkája folyt. Elvetve a romantikus történelmet, mindent előlről kezdtek. Vaskos kötetek jelentek meg, melyek nem tartalmaztak egyebet feldolgozatlan adatoknál. A felhalmozott anyagot aztán lassankint kritikai bonckésűk alá vették, s megkezdődött a mai oknyomozó történelemírás.)

Dr. Márki Sándor 1892 óta nyilv. rendes tanára a középkor és ujkor történetének a kolozsvári egyetemen. Tudományos pályája azonban sokkal-sokkal régebben kezdődött. 1868-ban, tizennégyéves korában már megírta egy nagyváradi lapban Biharvármegye történetét, mellyel valóságos háborúságot okozott az akkori parlamenti pártok között, a Deák- és Tisza Lajos-párt között. Erős támadásban volt része, a végén azonban mégis csak hebizonyosodott, hogy igazat írt. (Még mielőtt tudományos munkája megindult — 1867-ben — munkatársa lett Jókai „Üstökös“-ének, s verseket, adomákat írt a lap számára.) 1869-ben jelent meg a Századok-ban első dolgozata; a Századoknak ma is állandó munkatársa. 1873-ban jelentek meg első önálló füzetei, 1874—5-ben már irodalmi értesítőt szerkesztett, az első Magyar Tudományos Bibliographiai Lap-ot, melyben Toldy Ferenc nagy öröme kimutatta, hogy évenként ezernél több magyar könyv jelenik meg. 1875—6-ban katonai szolgálata (önkéntesi év) rövid időre megszakította pályáját, lapját is kénytelen volt beszüntetni, bár

kiadója hetilappá alakítva, s irodalmi szemlévé növelve szerette volna fenntartani. A tiszti, tanári és doktori vizsgálatok után Aradon telepedett meg, s mint aradi gimnáziumi tanár, távol a fővárostól, melyet öt éven át meg sem látogatott — befolyástól és pártfogástól egyaránt menten — fogott nagy munkájához, melyben hatalmas munkabírása és tehetsége csakhamar a legszebb eredményeket sorakoztatta fel. Egyéb munkáit nem említve, Aradon írta meg Dózsa György és forradalma történetét, mellyel az Akadémia dicséretét vivta ki; a mű három kiadást ért. Ugyancsak Aradon született meg Mária királyné története, mely a Kisfaludy-Társaság elismerésében részesült, s amellyel Szilágyi Sándor ma is élő Történelmi Életrajzok című vállalatát megindította.

Kemény János életrajzá-val a Történelmi Társulat pályadíját nyerte el, a város és vármegye megbízásából megírt Arad — város és — vármegye története 100 iven, két kötetben erősen illusztrálva szintén ebben az időben jelent meg. Aradon kilenc évet töltött.

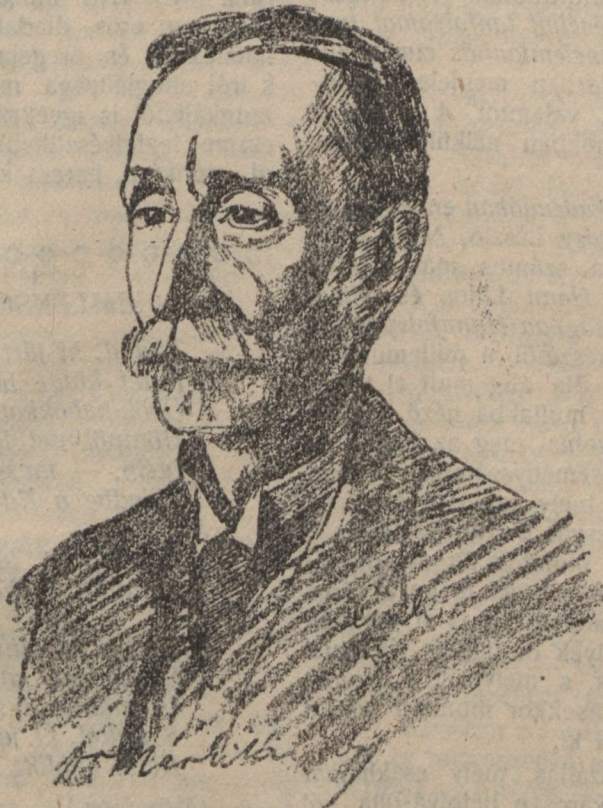
1886-ban Trefort kultusz-miniszter megkérdezése, ugyszólván tudta nélkül, nevezte ki a budapesti VII. kerületi (Barcsay-utcai) gimnázium tanárává; Pestre költözése bővebb teret szolgáltatott munkássága intenzív folytatására. Az Országos Levéltár kincsháza hozzáférhetően tárult fel kutató szemei előtt. — Ez időben tevékeny részt vett az irodalmi mozgalmakban, verseket is írogatott, összeköttetését élénkebbé tette az Üstökös-sel. Ekkoriban mondta Tóth Béla, mikor a Márki stílusa szóba került:

— Vajha Marczalli is írt volna verseket...!

Budapesti tanársága harmadik évében, 1889-ben tagja lett a Szent István Társulat tudományos osztályának, melyből később a mostani Szent István Akadémia alakult. Közben a Földrajzi Társaság-ban, Történelmi Társulat-ban és a Tanár Egyesületben fejtett ki nagyobb munkásságot, 1889-ben pesti egyetemi magántanár, 1892-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett. A pesti egyetemen A magyar köznépi története volt habilitatiojának címe, a kultuszminiszterium azonban tud demokratikusnak találva a címet, utasította, hogy változtassa meg. Így lett aztán a megtartott habilitatio címe: A magyar középkor története.

A kolozsvári egyetemen 1892-ben foglalta el a középkor és ujkor történetének tanszékét. Ettől kezdve a múlt év őszéig Kolozsváron folytatta munkásságát, a „régikolozsvár“ mindvégig a legmelegebb szeretettel, lelkes megértéssel, tisztelettel vette körül, s a legboldogabbá tette minden napját. Óriási munkássága, kivételes tehetsége ekkor már teljes mértékben kibontakozott, csakhamar alig akadt tudományos folyóirat, melyben munkái ne jelentek volna meg, földrajzi és történelmi tankönyvei seregestől láttak napvilágot. Ezek közül némelyik 15 kiadást is megért, s országsszerte elterjedt. Sokat román nyelvre is lefordítottak.

Önálló nagyobb munkái, melyeket már mint kolozsvári egyetemi tanár írt, így sorakoznak:

Az *Egyetem története* (1896; másodsor 1922); Mátyás király emlékkönyve, mely a Mátyás-szobor leplezésekor jelent meg és külön királyi elismerésben részesült; *Erzsébet királyné élete*, megjelent 1899-ben diszkiadásban; *I. Ferenc József élete*, szintén diszkiadásban gazdagon illusztrálva (1907); a *Magyar Történelmi Társulat* megbízásából (Thaly Kálmán volt az indítványozó) *II. Rákóczy Ferenc élete* három nagy kötetben, kb. 110 iven gazdagon illusztrálva 1907—10. közt jelent meg; ugyancsak a társulat megbízásából 1913-ban *Horváth Mihály életrajza*-t írta meg az ötvenéves jubileumra; a *Műveltség Könyvtárának* két vaskos kötetében megírta az egész világtörténelmet, a *Pallas* lexikon, valamint a *Révy* lexikon valamennyi kötetében több száz cikket írt. Kisebb értekezéseit *Magyar középkor* címen adták ki, egyes értekezéseit német, francia, angol, olasz és román nyelvekre is lefordították. A kultuszminiszterium megbízásából *Történelmi tanfolyamot* rendezett, melynek előadásait *Történelemtanítás* címen külön is kiadta. Az *Olcsó Könyvtárban* megjelent munkáiban *Történet és történetírás*, valamint *A középkor főbb krónikásai* — szemináriumokban nélkülözhetetlen utmutatásokat adott.

A *Magyar Tudományos Akadémiában* emlékbeszédeket tartott *Finály Henrik*, *Kövény László*, *Nagy Iván*, *Kozma Ferenc* és az Akadémia számos más halottja fölött, a *M. Tört. Társulatban* *Haan Lajos* és *Thaly Kálmán* fölött, a *Földrajzi Társaságban* *Hunnfalvy János* fölött. A *Földrajzi Társaság* részéről a milleniumkor ünnepi beszédet tartott, s 1896 óta alig mult el történelmi ünnep, melyen ne az ő multakba néző, jövőbe látó poetikus szavai formáltak volna meg az ünnepek lelkét. Beszédei Kolozsváron eseményszámba mentek, külön lelkes közönségük volt, mely művészi élvezetet keresett és talált bennük. Kolozsvár diszközgyűlésein s az egyetem közgyűlésein sűrűn mondott ünnepi beszédeket, ezeket *Nemzeti ünnepeken* címmel maga a város adta ki. A háboru idején a harctereken is olvasgatták lelkesítő háborus beszédeit, melyek öntudatos Krisztusi kötelességteljesítésre buzdítottak, s melyeket a harcoló ifjuság számára — mint felavatásokkor mondott rektori beszédeket — az egyetem adott ki.

1918-ban a román megszállás, mely csakhamar rátette kezét az egyetemre is, károsan befolyásolta, sőt megakasztotta a tudós munkáját. Hosszu ideig csak az íróasztal fiókjának dolgozhatott, s a berekesztett források hiányában munkaprogramjától külön csapáson. Mikor Kolozsvár magyar egyetem nélkül maradt, élére állott a ref. theologia mellé szervezett tanárképző intézetnek, melynek egyetemi színvonalu működését a magyar kormány is elismerte. Sajnos, ez intézetet később a román kormány becsukatta. Fáradhatatlan munkássága, önfeláldozása e nehéz napokban lelkes kötelességtudással sietett a veszélybe jutott magyar kulturintézmények segítségére, mint elnök helyettes erős, megvédő kézzel vezette az *Erdélyi Múzeumot*, *Emké*-t és az *Erdélyi Irodalmi Társaságot*, bár működése miatt a románok részéről állandó veszedelem fenyegette. A megszállás alatt írta meg *Stepnei György* angol követ életét és munkásságát két kötetben, *II. Rákóczi Ferenc 1707. évi életrajzát* *Le Noble* nyomán franciából ugyancsak két kötetben, *II. Rákóczi Ferenc viszonyát Moldvához* *Jorga* nyomán románból és az *Erdélyi gör. kel. püspökségek történetét* *Bunea* Ágost román történetíró nyomán. E munkái jórészt még kiadatlanok, a jelenlegi mostoha viszonyok között kiadásuk igen nagy anyagi nehézségekbe ütközik. Kiadásra vár még Erdélynek külföldi közönség számára írt története is, melyet már Erdélyből való eljövetele óta készített el.

Legközelebbi munkaprogramjában két nagyobb

munka is szerepel, bár a velük való foglalkozást igen megnehezíti sok egyetemi tennivalója. Az egyetemen most, mint helyettesítő, a földrajzi tanszéket is ő tölti be, s a történelmi szemináriumban minden segítség nélkül végzi hatalmas könyvtárának a rendezését. A megalkotandó művek közül az egyik *II. Rákóczi Ferenc felkelésének története*, melynek megírásával a *M. T. Akadémia* bizta meg; e munkát még a román megszállás előtt kezdte meg, a megszállás alatt kénytelen volt félbeszakítani, most még legalább két évre van szüksége, hogy befejezhesse. A másik művet *Fraknói Vilmos* sürgeti, ennek tárgya *A magyar földrajz története*.

Dr. *Márki Sándor* több mint félszázados tudományos munkássága megmérhetetlen értéket jelent a magyar kultúra számára. Fialatos munkakedve, töretlen energiája bámulatra ragadja ismerőit, s utolsó fegyverünk jövőt vivő munkájában, a magyar kultúra előbbrevitelében erős, diadalmas harcot hirdet, példát mutat fiataloknak és öregeknek egyaránt. Rengeteg egyetemi, s írói elfoglaltsága mellett Szeged magyar társadalmi munkájából is igyekszik kivenni a részét; mint a turáni eszme legfelkészültebb harcosa, a magyar társadalom új, munkára, harcra képes megszervezésén is fáradozik.

Fetter Gyula.

EMLÉKSOROK ANNY L.-HEZ.

Tudod, ki járt itt? Őt a végtelen
Kelet küldé honfoglaló Nagyurnak.
Örök-habokkal zugó rejtelem —
Hömpölyget lelke titkos-mélyü multat
Igén, — messzekongó érceken —
Füledbe a Nagy-fal regéi hullnak.

Szemén át, látod, ezredéveken
Lefojtott üszkők letnek titkos utat.

De oh ha lángjuk felcsap hirtelen,
Saskarmai ha prédáért kinyulnak,
Uj mámor reszket germán testeden
S tudod, Ő járt itt, kit a végtelen
Kelet küldött örök győztes Nagyurnak.

(München.)

Ajtay Miklós.

* **Lázár Lajos székely testvérünk**, kolozsvári egyetemen végzett tanárjelölt a Feketesas-utca 17. szám alatt jól felszerelt könyves boltot nyitott, hol az egyetem hallgatói mindennemű tankönyveiket beszerezhetik. Papír- és írószerek raktáron. — Székely testvérünk életrevaló, egészséges vállalkozását az egyetemi hallgatóság megértő pártfogásába ajánljuk. „Minden erdélyi megpróbált magyar ember csonkamagyarországi életharca — harc Erdélyért is“.

Uri dívat különlegességeit legnagyobb választékban

Komlósinál Kölesey-u. 3.

Nyakkendők, ingek, keztyük,
soknik, nadrágtartók, gallérok.

SPORTCIKKEK:

football, atlétika, vívó és tennis felszerelések.

Kérem e címre üquelni !!